

|                              |                                                                                               |
|------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Soud:</b>                 | Nejvyšší soud                                                                                 |
| <b>Datum rozhodnutí:</b>     | 05/06/2003                                                                                    |
| <b>Spisová značka:</b>       | 29 Odo 166/2001                                                                               |
| <b>ECLI:</b>                 | ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.166.2001.1                                                             |
| <b>Typ rozhodnutí:</b>       | ROZSUDEK                                                                                      |
| <b>Heslo:</b>                |                                                                                               |
| <b>Dotčené předpisy:</b>     | § 37 předpisu č. 40/1964Sb.<br>§ 266 předpisu č. 513/1991Sb.<br>§ 409 předpisu č. 513/1991Sb. |
| <b>Kategorie rozhodnutí:</b> | B                                                                                             |

## ROZSUDEK

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Zdeňka Krčmáře a soudců JUDr. Petra Gemmela a JUDr. Ivany Štenglové v právní věci žalobkyně M. a. s., zastoupené JUDr. M. J., advokátem, proti žalovanému F. N., podnikateli, o zaplacení částky 129.892,- Kč, vedené u Okresního soudu v Chomutově pod sp. zn. 11 C 391/94, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. června 2000, č. j. 17 Co 324/99-47, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. června 2000, č. j. 17 Co 324/99 - 47, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

## O d ů v o d n ě n í:

Okresní soud v Chomutově rozsudkem ze dne 14. června 1999, č. j. 11 C 391/94 - 32, uložil žalovanému zaplatit žalobkyni do jednoho měsíce od právní moci rozsudku částku 64.964,- Kč (bod I. výroku) a ve zbytku (to jest ohledně částky 64.928,- Kč žalobu zamítl (bod II. výroku). Soud prvního stupně dospěl po provedeném dokazování k závěru, že žalovaný uzavřel se žalobkyní 12. února 1993 písemnou kupní smlouvu (dále též jen „kupní smlouva“), podle které žalobkyně řádně a včas plnila (dodala žalovanému zboží), avšak žalovaný zboží ve lhůtě splatnosti (19. dubna 1993) neuhradil; učinil tak teprve 12. ledna 1994. Součástí kupní smlouvy byl i závazek žalovaného zaplatit pro případ prodlení s placením kupní ceny smluvní pokutu ve výši 2 % z kupní ceny za každý den prodlení. Soud prvního stupně neshledal opodstatněnou námitku, že kupní smlouva je neplatná proto, že ji na straně žalovaného uzavřel neexistující subjekt, stejně jako námitku, že ujednání o smluvní pokutě je (v intencích § 3 občanského zákoníku - dále též jen „obč. zák.“) v rozporu s dobrými mravy. Podle soudu nejde ani o výkon práva, který by byl v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (srov. § 265 obchodního zákoníku - dále též jen „obch. zák.“). Žalobu o zaplacení smluvní pokuty soud pokládal ve smyslu ustanovení § 544 a § 545 odst. 1 obč. zák. a ustanovení § 301 obch. zák. za důvodnou, využil však práva moderovat výši smluvní pokuty a žalobkyni přiznal (jak výslovně uvádí) „polovinu“ požadované částky.

K odvolání žalovaného, jež směřovalo pouze proti bodu I. výroku rozsudku, Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 16. června 2000, č. j. 17 Co 324/99 - 47, změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku tak, že žalobu i ohledně částky 64.964,- Kč zamítl. **Odvolací soud oproti soudu prvního stupně uzavřel, že písemná kupní smlouva je neplatná, jelikož**

**účastníci si řádně nedohodli předmět plnění (v bodě 2. smlouvy bylo sjednáno, že předmětem kupní smlouvy je prodej řeziva nebo výrobků žalobkyně). Neměl však pochyb o tom, že účastníci uzavřeli kupní smlouvu ústně, a že podle ní bylo následně plněno. Při neplatnosti kupní smlouvy sjednané v písemné formě je nutno - podle odvolacího soudu - i zajištění závazku, kterým ujednání o smluvní pokutě uvedené v bodě 6 kupní smlouvy bezesporu je, mítí též za neplatné. Žalobkyni tak právo na zaplacení smluvní pokuty nevzniklo.**

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně včas dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238 odst. 1 písm. a/ občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), namítajíc, že je dán dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř., jehož prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Konkrétně dovolatelka upozorňuje na to, že odvolací soud v odůvodnění rozsudku zcela pominul význam ujednání obsaženého v závěru bodu 2. kupní smlouvy, podle něž „předmětem této smlouvy je prodej řeziva nebo výrobků firmy M., s. r. o. specifikovaný na objednávce kupujícího“. Taková objednávka byla učiněna 4. února 1993 a její existence nebyla žalovaným zpochybňována. Dovolatelka proto namítá, že předmět kupní smlouvy byl sjednán platně, takže požadavek na uhrazení smluvní pokuty (která je dle bodu 6. kupní smlouvy platná) je důvodný. V neposlední řadě dovolatelka upozorňuje na skutečnost, že předmětem žaloby byla částka 129.892,- Kč, takže jí není zřejmo, proč by předmětem řízení před odvolacím soudem neměla být i částka 64.928,- Kč. Dovolatelka proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření pokládá předmět kupní smlouvy za neurčitý, s tím, že smlouva obsahuje pouze odkaz na objednávku, aniž by ji specifikovala, nebo aniž by se objednávka stala součástí uzavřené kupní smlouvy. Dále opakuje (ve shodě s námitkami z předchozích stadií řízení), že kupní smlouva byla uzavřena s neexistujícím subjektem, neboť žalovaný podniká pod obchodním jménem F. N. - F. Za dovolatelku kupní smlouvu podepsal V. Ch., přičemž dosud nebylo prokázáno, že by tento byl statutárním orgánem dovolatelky. Tvrdí též, že dovolatelka mu nedodala žádné zboží dle uzavřené kupní smlouvy. Dovolání proto není důvodné.

Podle bodu 17., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. lednem 2001). O takový případ jde i v této věci.

V průběhu dovolacího řízení zanikla dovolatelka – M. s. r. o. (jak se podává z údajů zapsaných v obchodním rejstříku) bez likvidace výmazem z obchodního rejstříku ke dni 1. února 2001 tím, že se přeměnila na obchodní společnost M. a. s., ; Nejvyšší soud proto jako s dovolatelkou jednal dále s označenou akciovou společností.

Dovolání je ve smyslu § 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. přípustné a je i důvodné.

Jelikož vady, k nimž dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti, nebyly v dovolání namítány a z obsahu spisu se nepodávají, je pro výsledek dovolacího řízení rozhodné, zda je dán (v hranicích právních otázek formulovaných v dovolání) dovolatelkou uplatněný dovolací důvod (dle § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.).

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Dovolatelka brojí proti závěru odvolacího soudu o neplatnosti ujednání o smluvní pokutě, založeném (bez dalšího) na závěru o neplatnosti kupní smlouvy sjednané v písemné formě.

S přihlédnutím k době uzavření písemné kupní smlouvy a k tomu, že šlo o obchodní závazkový vztah, je pro další úvahy Nejvyššího soudu o platnosti tohoto písemného právního úkonu rozhodný výklad zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném k 12. únoru 1993 (to jest ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 105/1990 Sb., č. 116/1990 Sb. č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb. a č. 264/1992 Sb.) a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném k 12. únoru 1993 (to jest ve znění zákonů č. 264/1992 Sb. a č. 591/1992 Sb.).

Podle § 409 obch. zák. platí, že kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu (odstavec 1). Ve smlouvě musí být kupní cena dohodnuta nebo musí v ní být alespoň stanoven způsob jejího dodatečného určení, ledaže strany ve smlouvě projeví vůli ji uzavřít i bez určení kupní ceny. V tomto případě je kupující povinen zaplatit kupní cenu stanovenou podle § 448 (odstavec 2).

Ustanovení § 544 obč. zák. pak určuje, že sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda (odstavec 1). Smluvní pokutu lze sjednat jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení (odstavec 2).

Dle ustanovení § 545 obč. zák., nevyplývá-li z ujednání o smluvní pokutě něco jiného, je dlužník zavázán plnit povinnost, jejíž splnění bylo zajištěno smluvní pokutou, i po jejím zaplacení (odstavec 1). Věřitel není oprávněn požadovat náhradu škody způsobené porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta, jestliže z ujednání účastníků o smluvní pokutě nevyplývá něco jiného. Věřitel je oprávněn domáhat se náhrady škody přesahující smluvní pokutu, jen když to je mezi účastníky dohodnuto (odstavec 2). Nevyplývá-li z dohody něco jiného, není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil (odstavec 3).

Pro obchodní závazkové vztahy jsou ustanovení občanského zákoníku o smluvní pokutě modifikována úpravou obsaženou v ustanoveních § 300 až § 302 obch. zák.

Z ustanovení § 300 obch. zák. plyne, že okolnosti vylučující odpovědnost (§ 374) nemají vliv na povinnost platit smluvní pokutu; ustanovení § 545 odst. 3 obč. zák. tedy pro obchodní závazkové vztahy neplatí.

Ustanovení § 301 obch. zák. pak přiznává soud právo snížit (moderovat) nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl.

Podle § 302 obch. zák. dále platí, že odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.

Z citovaných ustanovení se podává, že zatímco pro ujednání o smluvní pokutě předepisuje zákon (v § 544 odst. 2 obč. zák.) písemnou formu, neplatí totéž pro kupní smlouvu ve smyslu ustanovení § 409 a násl. obch. zák. Přitom není vyloučeno (ač to není obvyklé), aby písemné ujednání o

smluvní pokutě zajišťovalo plnění povinnosti z ústně uzavřené smlouvy (pro kterou zákon písemnou formu nepředepisuje).

Podle výkladu podávaného právní teorií i soudní praxí dále platí, že smluvní pokuta je samostatným peněžitým nárokem akcesorické povahy, který zajišťuje právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost. V právní teorii srov. např. Jehlička, O. - Škárová, M. - Švestka, J. - Vodička, A. a kol: Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha. C. H. Beck 1994, str. 335 a v rozhodovací praxi soudů např. rozhodnutí uveřejněné pod číslem 5/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a důvody rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 6/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Akcesorická povaha zajištění se projevuje tím, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku a nemůže bez něj existovat.

V posuzované věci odvolací soud jednak uzavřel, že ujednání obsažené v bodě 6. písemné kupní smlouvy je ujednáním o smluvní pokutě, jednak dospěl k závěru o neplatnosti kupní smlouvy (proto, že si účastníci řádně nedohodli předmět plnění). Současně ovšem uzavřel, že není pochyb o tom, že účastníci uzavřeli ústní kupní smlouvu, podle které bylo následně i plněno.

Listina z 12. února 1993 tedy i podle odvolacího soudu zahrnuje jednak kupní smlouvu, jednak dohodu o smluvní pokutě. Závěr, že smluvní pokuta je neplatná, protože je neplatný závazek, jejíž zajišťuje (kupní smlouva), by za této situace obstál, jen kdyby se odvolací soud vypořádal s otázkou, proč ujednání o smluvní pokutě nepokládá za ujednání zajišťující platně povinnost k úhradě kupní ceny plynoucí z ústní kupní smlouvy, jejíž existenci měl za prokázanu. Přitom je zjevné, že i podle odvolacího soudu měla ústně sjednaná kupní smlouva svůj původ v textu listiny z 12. února 1993 (ač ta sama podle odvolacího soudu platnou - písemně uzavřenou - kupní smlouvou nebyla).

Jinak řečeno, v úsudku odvolacího soudu je mezera, jež mimo jiné ponechává stranou dikci ustanovení § 275 obch. zák. To pro obchodní závazkové vztahy určuje, že je-li uzavřeno více smluv při tomtéž jednání nebo zahrnuto do jedné listiny, posuzuje se každá z těchto smluv samostatně (odstavec 1). Jestliže však z povahy nebo stranám známého účelu smluv uvedených v odstavci 1 při jejich uzavření zřejmě vyplývá, že tyto smlouvy jsou na sobě vzájemně závislé, vznik každé z těchto smluv je podmínkou vzniku ostatních smluv. Zánik jedné z těchto smluv jiným způsobem než splněním nebo způsobem nahrazujícím splnění způsobuje zánik ostatních závislých smluv, a to s obdobnými právními účinky (odstavec 2). Ustanovení odstavce 2 se použije obdobně, jestliže z povahy nebo účelu smluv vyplývá, že pouze jedna nebo více těchto smluv závisí na jedné nebo více smlouvách jiných (odstavec 3).

Právní posouzení věci odvolacím soudem, který se otázkou, proč písemné ujednání o smluvní pokutě nemůže zajišťovat povinnost z ústně uzavřené kupní smlouvy, nezabýval, je tedy neúplné a tudíž i nesprávné.

Z dovolání dále plyne, že dovolatelka jím uplatnila (ač to výslovně netvrdí) i dovolací důvod dle § 241 odst. 3 písm. c/ o. s. ř., jenž je dán, vychází-li rozhodnutí ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování

Nesprávné právní posouzení věci se (zpravidla) může promítnout i do nesprávnosti skutkových zjištění, neboť právní názor soudu jednak předurčuje okruh skutečností, jež jsou předmětem skutkových zjištění, jednak na jeho základě soud zjištěným skutečnostem přisuzuje určitý právní význam. Uplatněním dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř. však není tvrzení, že právní posouzení věci je nesprávné, jelikož jsou nesprávná nebo neúplná skutková zjištění a skutkové závěry soudu prvního stupně; takto dovolatel ve skutečnosti zpochybňuje skutkový,

nikoli právní, stav věci. Vytýká-li tedy dovolatelka odvolacímu soudu že pominul zjištění plynoucí z bodu 2. kupní smlouvy, jde o výhradu ke skutkovému (a nikoli právnímu) stavu věci, jež může být podrobena dovolacímu přezkumu právě v režimu dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. c/ o. s. ř. Způsobitou námitkou ve smyslu tohoto dovolacího důvodu je i námitka, že soud pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo).

Pro závěr o existenci označeného dovolacího důvodu je proto podstatné jednak to, zda odvolací soud při zjišťování skutkového stavu věci vskutku ponechal stranou část bodu 2. kupní smlouvy, jednak to, zda tato část byla (mohla být) významná pro rozhodnutí o věci.

Listina ze dne 12. února 1993, označená jako „Kupní smlouva dle obch. zák. § 409 a násl.“ v bodě 2. označeném jako „předmět smlouvy“, stanoví, že „Předmětem této smlouvy je prodej řeziva nebo výrobků firmy M. s. r. o., specifikovaný na objednávce kupujícího.“ Toto zjištění učinil z kupní smlouvy i soud prvního stupně. Dovolatelce lze tedy přisvědčit v tom, že odvolací soud při svých úvahách ponechal stranou tu část textu bodu 2. kupní smlouvy, která specifikaci předmětu smlouvy spojovala s objednávkou žalovaného. Zbývá určit, zda tato skutečnost byla způsobila ovlivnit závěr odvolacího soudu o neurčitosti předmětu písemně sjednané kupní smlouvy (srov. § 409 odst. 1 obch. zák.).

Podle ustanovení § 37 odst. 1 obč. zák., které platí i pro obchodní závazkové vztahy, právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný. Sankce neplatnosti právního úkonu se tímto ustanovením váže k náležitostem projevu vůle; projev vůle je neurčitý, je-li nejistý jeho obsah, to jest - mimo případy, kdy vůbec chybí určitá vůle - když se jednajícím nepodařilo obsah vůle jednoznačným způsobem stanovit, a je nesrozumitelný, jestliže jednající nedosáhl - vadným slovním nebo jiným zprostředkováním - jasného vyjádření této vůle. Závěr o neurčitosti či nesrozumitelnosti právního úkonu předpokládá, že ani jeho výkladem nelze dospět k nepochybnému poznání, co chtěl účastník projevit.

Soud prvního stupně činil ve věci důkaz objednávkou žalovaného ze dne 4. února 1993, to jest objednávkou, která předcházela kupní smlouvě z 12. února 1993.

Z hlediska řádné konkretizace předmětu plnění kupní smlouvy uzavřené ve smyslu § 409 a násl. obch. zák. není vyloučeno ani to, aby prodávající s kupujícím v písemně uzavřené kupní smlouvě tento předmět určili odkazem na dříve učiněný (rovněž písemný) právní úkon kupujícího (objedávku). To, zda je takový odkaz neurčitý (s přihlédnutím k tomu, že v dané věci objednávka, o kterou mělo jít, nebyla ve smlouvě blíže identifikována), závisí mimo jiné na zjištění, zda v době uzavření smlouvy zde byly i jiné objednávky žalovaného u M. s. r. o., zaměnitelné s objednávkou ze 4. února 1993. Při úvaze o významu dotčené části bodu 2. kupní smlouvy nelze opomenout ani ustanovení § 266 obch. zák. To určuje, že projev vůle se vykládá podle úmyslu jednající osoby, jestliže tento úmysl byl straně, které je projev vůle určen, znám nebo jí musel být znám (odstavec 1). V případech, kdy projev vůle nelze vyložit podle odstavce 1, vykládá se projev vůle podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen. Výrazy používané v obchodním styku se vykládají podle významu, který se jim zpravidla v tomto styku přikládá (odstavec 2).

Případný úsudek, že odkaz se mohl týkat jen objednávkou žalovaného ze 4. února 1993 (protože v době uzavření kupní smlouvy zde jiných objednávek mezi týmiž účastníky nebylo), nutně musí vést k závěru, že předmět písemně uzavřené kupní smlouvy byl odkazem na tuto objednávku identifikován dostatečně určitě. Odtud se podává, že

**skutečnost obsažená v bodě 2. kupní smlouvy, již odvolací soud pominul, mohla mít vliv na správnost napadeného rozhodnutí a dovolací důvod dle § 241 odst. 3 písm. c/ byl rovněž uplatněn právem.**

Jelikož napadené rozhodnutí neobstálo ani v rovině právního posouzení věci, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) napadený rozsudek podle ustanovení § 243b odst. 1 věty za středníkem o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta první o. s. ř.).

Pro úplnost se dodává, že námitka dovolatelky, týkající se rozsahu odvolacího přezkumu, důvodná není, neboť žalovaný (logicky) podal odvolání pouze proti vyhovujícímu výroku rozsudku soudu prvního stupně (srov. i protokol na .č. l. 45). Zamítavý výrok rozsudku soudu prvního stupně by mohl být podroben odvolacímu přezkumu, jen kdyby dovolatelka proti němu podala odvolání, což neučinila (srov. § 206 o. s. ř.).

Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243d odst. 1 věta druhá o. s. ř.). V novém rozhodnutí bude znovu rozhodnuto o nákladech řízení, včetně řízení dovolacího (§ 243d odst. 1 věta třetí o. s. ř.).

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně 6. května 2003

JUDr. Zdeněk Krčmář, v. r.

předseda senátu